

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2020 m. gruodžio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Gedimino Sagačio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos valstybės įmonės Turto banko, kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. balandžio 29 d. sprendimo dalies peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės I. K. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai, atstovaujama valstybės įmonės Turto banko, tretieji asmenys Nacionalinė žemės tamyba prie Žemės ūkio ministerijos, Mažeikių rajono 1-ojo notarų biuro notarė V. M., dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu ir dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, kai tenkinamas ieškinys dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė pripažinti negaliojančiu Mažeikių rajono 1-ojo notarų biuro notarės V. M. 2017 m. liepos 4 d. išduotą palikimo perėjimo valstybei liudijimą dėl palikimo, atsiradusio po O. R. mirties; nustatyti juridinę reikšmę turinčius faktus, kad: 1) J. R., miręs (duomenys neskelbtini), priėmė O. R., mirusios (duomenys neskelbtini), palikimą, pradėdamas faktiškai jį valdyti, 2) ieškovė priėmė J. R., mirusio (duomenys neskelbtini), palikimą, pradėdama jį faktiškai valdyti.
3. Ieškovė nurodė, kad (duomenys neskelbtini) mirė jos teta O. R. Po jos mirties liko nekilnojamas turtas – gyvenamasis namas, ūkiniai pastatai ir inžineriniai kiemo statiniai (duomenys neskelbtini). Šį turtą O. R. įsigijo pagal 1979 m. rugpjūčio 23 d. pirkimo–pardavimo sutartį. Be to, Telšių apskrities viršininko administracijos 2000 m. rugpjūčio 8 d. sprendimu buvo atkurtos O. R. nuosavybės teisės į buvusio žemės savininko N. R. turėtą žemę, perduodant nuosavybės lygiavertį turtą – 3 ha asmeninio ūkio žemę (duomenys neskelbtini). Visą palikėjos palikimą priėmė kartu su ja gyvenęs brolis J. R., pradėjęs jį faktiškai valdyti ir nuosavybės teise valdęs iki savo mirties (duomenys neskelbtini). Mirus J. R., ieškovė priėmė dėdės palikimą, pradėdama faktiškai jį valdyti.
4. 2019 m. gegužės mėn. pradžioje iš savo sūnaus A. K. ieškovė sužinojo, kad VĮ Turto bankas interneto svetainėje www.skelbiu.lt paskelbė apie gyvenamojo namo (duomenys neskelbtini) pardavimą aukciono būdu. Paskambinusi atsakovės atstovei, ji sužinojo, kad O. R. priklausęs turtas (gyvenamasis namas, ūkiniai pastatai, kiemo statiniai) perėjo valstybei pagal 2017 m. liepos 4 d. Mažeikių rajono 1-ojo notarų biuro notarės išduotą palikimo perėjimo valstybei liudijimą. Toks liudijimas pažeidžia imperatyvias įstatymo normas (1964 m. Civilinio kodekso 593 straipsnio 1 dalies 2 punktą, 573 straipsnio 1, 2 dalis, 2000 m. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.5, 5.11, 5.51 straipsnius, 5.62 straipsnio 1 dalį), nes išduotas dėl penktos eilės įpėdinės ieškovės priimto palikimo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Telšių apylinkės teismas 2019 m. gruodžio 27 d. sprendimu ieškinį atmetė.
6. Teismas nurodė, kad ieškovė po O. R. ir po J. R. mirties nesiėmė jokių teisinių priemonių palikimui priimti, nors, elgdama kaip protingas ir apdairus žmogus, galėjo tai padaryti.
7. Teismas nusprendė, kad aplinkybė, jog ieškovė prižiūrėjo J. R. jam esant gyvam, nereiškia, kad ji priėmė jo ar jo sesers palikimą. Artimų žmonių priežiūra ir rūpinimasis jais yra natūralu, žmogiška ir savaime suprantama, tačiau tai nereiškia palikimo priėmimo, nes po asmens mirties septynerius metus nebuvo rūpinamasi turtu kaip savo. Teismas konstatavo, kad valstybė teisėtai priėmė palikimą, nes įpėdiniai jo nepriėmė, atkreipdamas dėmesį į tai, kad šiuo atveju iki palikimo perėjimo valstybei praėjo pakankamai daug laiko.
8. Vertindamas J. R. veiksmus, teismas nurodė, kad jis, likęs gyventi O. R. name, galėjo priimti palikimą, pradėdamas faktiškai jį valdyti, tačiau byloje nėra duomenų, kad jis atliko šio turto savininko pareigas (mokėjo mokesčius, rūpinosi turtu).
9. Aplinkybę, kad ieškovė teikė paraišką paramai už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius, teismas vertino kaip nepatvirtinančią, kad ieškovė teisėtai priėmė ir valdo žemės sklypą, nes žemė nėra įregistruota viešame registre, o ieškovė galbūt neteisėtai naudojasi valstybei

priklausančių žemės sklypų, nes nuosavybės teisių atkūrimo procedūra nebuvo baigta (neatsirado mirusios O. R. turto įpėdinių).

10. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2020 m. balandžio 29 d. sprendimu panaikino Telšių apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 27 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino visiškai: nustatė juridinę reikšmę turintį faktą, kad J. R., miręs (duomenys neskelbtini), priėmė O. R., mirusios (duomenys neskelbtini), palikimą pradėdamas jį faktiškai valdyti; kad ieškovė priėmė palikimą po J. R. mirties, pradėdama jį faktiškai valdyti; juridinę reikšmę turintys faktai nustatyti paveldėjimo teisės liudijimui išduoti; pripažino negaliojančiu Mažeikių rajono 1-ojo notarų biuro notarės V. M. 2017 m. liepos 4 d. išduotą palikimo perėjimo valstybei liudijimą dėl palikimo, atsiradusio po O. R. mirties; paliko galioti iki sprendimo įvykdymo 2019 m. rugsėjo 9 d. nutartimi taikytas laikinas apsaugos priemonės; priteisė ieškovės naudai iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos VĮ Turto banko, 1696 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
11. Kolegija nustatė, kad O. R. mirė 1998 m. gegužės 31 d., jos palikimą sudarė namų valda (gyvenamasis namas su ūkiniais pastatais ir kitais statiniais) (duomenys neskelbtini) ir turtinė teisė į nuosavybės teisių atkūrimą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą ir buvusio žemės savininko N. R. turėtą žemę; namų valdoje nuo jos įsigijimo pagal 1979 m. rugpjūčio 23 d. pirkimo-pardavimo sutartį dešimt metų kartu su O. R. gyveno neįgalus jos brolis J. R.; po sesers mirties J. R. liko gyventi šiame name ir gyveno dar 15 metų (iki savo mirties (duomenys neskelbtini)). Liudytojų parodymais patvirtinta, kad po sesers mirties J. R. nepertraukiamai gyveno šiame name, buvo prižiūrimas kitos sesers U. S. (ieškovės motinos, mirusios (duomenys neskelbtini) ir ieškovės. Liudytojas V. K. patvirtino, kad jis po O. R. mirties panaudos pagrindais naudojasi paveldėtojams J. R., o po jo mirties – jo globėjai ieškovei priklausančių žemės sklypų (duomenys neskelbtini).
12. Po O. R. mirties Telšių apskrities viršininko administracijos 2000 m. rugpjūčio 8 d. sprendimu atkurtos O. R. nuosavybės teisės į buvusio žemės savininko N. R. turėtą žemę, perduodant neatlygintinai nuosavybės lygiavertę 3 ha asmeninio ūkio žemę (duomenys neskelbtini).
13. Kolegija nenustatė aplinkybių, kurios paneigtų ar darytų nepatikimus ieškovės paaiškinimus dėl J. R. veiksmų pradėjus faktiškai valdyti po sesers O. R. mirties likusį ir palikimo objektą sudarantį turtą. Ieškovė paaiškino, kad nuosavybės teisių į žemę atkūrimo procesas, J. R. priėmus sesers palikimą, nebuvo baigtas dėl paveldėtojo sveikatos būklės. Atsakovė neteikė ieškovės paaiškinimus ir liudytojų parodymus paneigiančių įrodymų, aplinkybių. Kolegija reikšmingu ieškovės paaiškinimus patvirtinančiu įrodymu laikė Mažeikių rajono Židikų seniūno 1999 m. balandžio 22 d. pažymėjimą, kuriame nurodyta, kad tuose pačiuose namuose su O. R. gyveno ir tebegyvena jos brolis J. R., kuris priėmė ir valdo palikimą. Kadangi J. R. sunkiai vaikščiojo, jam buvo reikalinga nuolatinė priežiūra, o likęs gyventi mirusios sesers O. R. name, globojamas ieškovės ir jos motinos, leido jos šeimai ir kaimynui V. K. naudotis paveldėtais penkiais žemės sklypais (duomenys neskelbtini), neatsisakydamas ieškovės ir jos pasitelktų asmenų teikiamų priežiūros paslaugų, neabejotinai išreiškė savo valią priimti sesers O. R. palikimą.
14. Telšių apskrities viršininko administracijos 2000 m. rugpjūčio 8 d. sprendime atkurti O. R. nuosavybės teises, perduodant neatlygintinai nuosavybės lygiavertę 3 ha asmeninio ūkio žemę (duomenys neskelbtini), nurodyta, kad sprendimas išduotas O. R. paveldėtojams; sprendimas atitinka Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalies nuostatą. Trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos patvirtino, kad, teismui nustatčius prašomą juridinę reikšmę turintį faktą, ieškovė, tapusi teisėta O. R. turto paveldėtoja, turės teisę užbaigti nuosavybės teisių atkūrimo procedūrą. Dėl to kolegija atmetė kaip nepagrįstą pirmosios instancijos teismo išvadą dėl galbūt neteisėtai naudojamų valstybei priklausančių žemės sklypų ir neatsiradusių O. R. turto įpėdinių.
15. Kolegija nusprendė, kad byloje pakanka duomenų išvadai, jog palikėjos O. R. trečios eilės įpėdinis pagal įstatymą J. R. priėmė visą O. R. palikimą, pradėdamas faktiškai jį valdyti.
16. Kolegija nustatė, kad J. R. mirė 2013 m. sausio 25 d., jo palikimą sudarė po O. R. mirties paveldėtas turtas, ieškovė yra penktos eilės palikėjas J. R. įpėdinis, jo motina ir J. R. sesuo U. S. mirė 2012 m. kovo 11 d. Byloje esančių duomenų pagrindu kolegija padarė išvadą, kad ieškovė, pradėdama faktiškai valdyti J. R. turta, priėmė palikimą ir valdė jį nuosavybės teise (dirbo žemę, dalį jos leido panaudos būdu naudoti V. K., prižiūrėjo namų valdos žemės sklypą, nors paveldėtame name negyveno, tačiau rūpinosi jo apsauga, pasiėmė ir saugojo paveldėto nekilnojamojo turto kadastro duomenų bylą, pateikė ją teismui).
17. Byloje pateiktoje Mažeikių rajono Židikų seniūno 1999 m. balandžio 22 d. pažymoje nurodyta, kad J. R. priėmė savo sesers O. R. palikimą. Atsakovės atstovas 2019 m. gruodžio 11 d. teismo posėdyje paaiškino, kad 2016 m. rugpjūčio 31 d. jiems buvo persiųstas Židikų seniūno raštas, kuriame nurodyta, jog neatsirado J. R. turto paveldėtojų. Kolegija nustatė, kad atsakovei buvo žinoma, jog O. R. palikimą priėmė jos brolis J. R. (Mažeikių rajono Židikų seniūno 1999 m. balandžio 22 d. pažyma), tačiau ji, pažeisdama [CK 5.62 straipsnį](#) nuostatas, kreipėsi į Mažeikių notarų biurą dėl to, kad O. R. palikimas pereitų jai.
18. Kolegija nesutiko su atsakovės teiginiu, kad Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Židikų seniūnijos 2019 m. birželio 25 d. raštas patvirtina tai, jog ieškovė nebuvo aktyvi, nesiėmė veiksmų savo teisei į palikimą įgyvendinti. Kolegijos nuomone, šiame rašte nurodoma, kad ieškovė buvo raginama tvarkytis paveldėjimo dokumentus, o tai reiškia, kad seniūnijoje buvo žinoma, jog palikimą jį priėmė ir juo naudojasi.
19. Kolegija padarė išvadą, kad ieškovės pareikštam reikalavimui netaikytinas [CK 5.8](#) straipsnyje nustatytas vienerių metų terminas paveldėjimo teisėtumui ginčyti. Kolegija konstatavo, kad Mažeikių rajono 1-ojo notarų biuro notarės V. M. 2017 m. liepos 4 d. išduotas palikimo perėjimo valstybei liudijimas dėl po O. R. mirties atsiradusio palikimo prieštarauja imperatyviosioms įstatymo nuostatoms, pažeidžia turto savininkės ieškovės teises, todėl pripažino jį negaliojančiu (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnis, [CK 1.80](#) straipsnio 1 dalis, 4.37 straipsnio 1 dalis, 5.62 straipsnio 1 dalis). Kadangi pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias palikimo priėmimą ir ieškinio senaties taikymą, tai kolegija panaikino šio teismo sprendimą ir priėmė naują – ieškinį tenkino visiškai.
20. Kolegija, remdamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 93 straipsnio 1 dalimi, priteisė ieškovės naudai iš atsakovės, atstovaujamos VĮ Turto banko, 1696 Eur pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (ieškovė mokėjo 346 Eur žyminį mokestį, patyrė 1350 Eur advokato pagalbos išlaidų).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

21. Kasaciniu skundu atsakovė, atstovaujama VĮ Turto banko, prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. balandžio 29 d. sprendimo dalį, kuria iš atsakovės priteistas ieškovės naudai bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, ir šį reikalavimą atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 21.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies normą, bylinėjimosi išlaidas paskirstė neatsižvelgdamas į šalių elgesį ir bylinėjimosi išlaidų atsiradimo aplinkybes. Valstybė paveldi pagal įstatymą ir nuo kitų įpėdinių skiriasi tuo, kad negali atsisakyti priimti palikimo ([CK 5.62 straipsnio](#) 1 dalies 3 punktas). VĮ Turto bankas turi teisės aktais nustatytą pareigą vykdyti valstybės paveldėto nekilnojamojo turto perėmimą, įvertinimą ir apskaitą pagal Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisykles (toliau – Taisyklės), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634. Taigi jis, perimdamas palikėjo turtą, neatliko jokių teisės aktams prieštaraujančių veiksmų, kurie būtų galėję pažeisti ieškovės interesus. Šiuo atveju

apie palikimo priėmimą faktiniu valdymu nebuvo žinoma dėl ieškovės pasyvumo (ieškovė nesikreipė į notarą dėl palikimo priėmimo per įstatymo nustatytą terminą ir kitu būdu neišviešino palikimo priėmimo fakto).

- 21.2. Net jei atsakovė nebūtų priėmusi palikimo, ieškovė būtų galėjusi nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą apie palikimo priėmimą pradėjus jį faktiškai valdyti tik kreipdamasi į teismą. Šiuo atveju svarbu ir tai, kad atsakovė nevilkino proceso, jos procesinis elgesys buvo tinkamas. Taigi, ji nėra atsakinga už ieškovės patirtas išlaidas, todėl reikalavimas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo turėjo būti atmestas ([CPK 93 straipsnio 4 dalis](#)).
- 21.3. Atsakovė pažymi ir tai, kad VĮ Turto bankas yra valstybės įmonė, kuri nuo bylinėjimosi išlaidų yra atleista, todėl ieškovei jos sumokėtas žyminis mokestis iš atsakovės nepriteisiamas ([CPK 83 straipsnio 1 dalies 10 punktas](#), 87, 93 straipsniai). Analogiško išaiškinimo laikomasi ir teismų praktikoje (Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2018 m. gegužės 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-380-586/2018).
- 21.4. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo prieštarauja formuojamai teismų praktikai analogiškose bylose, kuriose teismai nepriteisia iš valstybės bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (pvz., Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. spalio 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2YT-5478-808/2017; Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. kovo 2 d. sprendimas civilinėje byloje [Nr. e2-1221-776/2018](#); Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2A-1597-264/2019](#), Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 18 d. sprendimas civilinėje byloje [Nr. e2-4408-435/2018](#), kt.).
22. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 22.1. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad bylinėjimosi išlaidos, asmens patirtos ginant pažeistą teisę, turi būti visiškai ar iš dalies padengiamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321-313/2017). Ieškovė, pateikdama teismui ieškinį ir prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, sumokėjo 346 Eur žyminio mokesčio bei patyrė 1350 Eur išlaidų, iš jų 700 Eur už procesinių dokumentų parengimą, 150 Eur už atstovavimą pirmosios instancijos teisme bei 500 Eur už apeliacinio skundo parengimą. Apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo sprendimą ir visiškai tenkindamas ieškovės ieškinį bei priteisdamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš atsakovės, tinkamai taikė [CPK 93 straipsnio 1 dalį](#).
- 22.2. Apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių ir taikyti [CPK 93 straipsnio 4](#) dalyje įtvirtintą išimtį. Nuosavybės teisė į paveldėtą turtą įgyjama palikimo priėmimu ir priklauso įpėdiniui nuo palikimo atsiradimo momento, t. y. nuo palikėjo mirties momento, nepriklausomai nuo to, ar įpėdinis yra gavęs paveldėjimo teisės liudijimą ([CK 5.50 straipsnio 1 dalis](#)). Paveldėjimo teisės liudijimas savo teisine reikšme yra tik įpėdinio turimas teisės įforminantis dokumentas, todėl jo išdavimas nekeičia nei teisių į paveldėtą turtą atsiradimo momento, nei šių teisių apimtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-86/2007](#); 2008 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-240/2008](#) ir t. t.). Byloje nustatyta, kad įstatymo nustatytais terminais buvo atlikti tiek J. R., tiek ieškovės aktyvūs veiksmai palikinui priimti pradedant jį faktiškai valdyti. Visos palikėjo turėtos turtinės ir iš dalies neturtinės teisės ir pareigos pereina įpėdiniam nuo tada, kai jie palikimą priima, o ne nuo jo įforminimo ar išviešinimo per registrą momento (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-214/2007](#)). Įstatyme nenustatyta terminų, kada palikimą priėmus įpėdinis gali prašyti išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, nes šios teisės įgyvendinimas laiko atžvilgiu yra neribojamas. Dėl to negalima teigti, kad ieškovė elgėsi pasyviai dėl palikimo fakto išviešinimo inicijuodama teisminį procesą juridinę reikšmę turinčiam faktui nustatyti.
- 22.3. Faktiškai priėmus palikimą įpėdinis tampa paveldėto turto savininku nuo palikimo atsiradimo dienos, o nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai gali būti įforminti vėliau. Nagrinėjamu atveju J. R. kaip trečios eilės įpėdinis pagal įstatymą priėmė mirusios sesers palikimą pradėdamas faktiškai jį valdyti, o ieškovė kaip penktos eilės įpėdinė paveldėjo J. R. palikimą, pradėdama faktiškai jį valdyti, taigi palikimas buvo priimtas [CK 5.51](#) straipsnyje nustatytu būdu. Priimtas palikimas laikomas priklausančiu įpėdiniui nuo palikimo atsiradimo laiko. Dėl to Mažeikių rajono 1-ojo notarų biuro notarės 2017 m. liepos 4 d. išduotas palikimo perėjimo valstybei liudijimas pažeidė imperatyviasias įstatymo normas. Tuo atveju, kai nežinoma, ar yra įpėdinių, valstybei atstovaujanti institucija ir notaras turi imtis priemonių, kad per protingą terminą tai išsiaiškintų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014). Atsakovės atstovai, atvykę apžiūrėti namo, Židikų seniūnijoje nesiaiškino, ar yra O. R. paveldėtojų, nors Židikų seniūnė žinojo, kad ieškovė palikimą yra priėmusi.
- 22.4. Atsakovė nepateikė įrodymų, kad pagal Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintų Taisyklių 23¹.4 punktą statinių apžiūroje dalyvavo Židikų seniūnijos atstovas, o jam dalyvaujant būtų paaiškėjusi aplinkybė, kad yra O. R. įpėdinių ir negalimas jos palikimo perėjimas valstybei. Be to, atsakovė su ieškiniu nesutiko ir prašė jį atmesti, pirmosios instancijos teismas į atsakovės argumentus atsižvelgė ir ieškinį atmetė, o taip padidino bylinėjimosi išlaidas, nes ieškovė rengė ir teikė apeliacinį skundą. Byloje nėra duomenų, kurie leistų spręsti ieškovę buvus nesąžiningą byloje, o bylinėjimosi išlaidos susidarė atsakovei kreipiantis į notarų biurą dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo dėl palikimo, atsiradusio po O. R. mirties, tinkamai neišsiaiškinus palikėjos įpėdinių rato. Gindama savo teises, ieškovė turėjo kreiptis į teismą, todėl jos patirtos bylinėjimosi išlaidos buvo būtinos, racionalios ir pagrįstos rašytiniais įrodymais.
- 22.5. Atsakovė nepagrįstai kelia klausimą dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies prieštaravimo teismų praktikai analogiškose bylose. Pagal [CPK 4](#) straipsnį vienodos teismų praktikos formavimą įstatymų nustatyta tvarka užtikrina Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pagal Lietuvos Respublikos teismų įstatymą 33 straipsnio 4 dalį ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. ir 2007 m. spalio 24 d. nutarimus, teismams sprendžiant ginčus turi būti naudojamos aukštesniosios instancijos (kasacinio teismo) nuolat plėtojama praktika.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, taikymo byloje dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu

23. Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo ([CK 5.50](#) straipsnio 2 dalis).
24. Teismų praktikoje pažymėta, kad, įpėdiniui priėmus palikėjo turtą pradedant jį faktiškai valdyti, nereikalaujama, jog įpėdinio atlikti faktinio

palikimo priėmimo veiksmai būtų teisiskai įforminti, t. y. įpėdiniui nebūtina kreiptis į notarą su pareiškimu dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo, į teismą dėl palikimo priėmimo juridinio fakto nustatymo arba į kitas valstybės institucijas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-382/2010 ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika). Taigi nors asmens valia, pradėjus faktiškai valdyti paveldėtą turtą, nėra išreiškiama oficialia forma paduodant įgaliotai institucijai pareiškimą, prašymą ar pan., tačiau toks palikimo priėmimo būdas sukuria tokius pat teisinius padarinius, kaip ir pasinaudojus kitu įstatyme nustatytu palikimo priėmimo būdu, – asmuo laikomas priėmusiu palikimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-381/2011](#); 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147-687/2016, 16 punktas; kt.).

25. Faktiškai pradėjęs paveldimą turtą valdyti ir tokiu būdu priėmęs palikimą įpėdinis tampa paveldėto turto savininku nuo palikimo atsiradimo dienos, o nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai (paveldėjimo teisės liudijimas) gali būti įforminti vėliau. Pagal [CK 5.66](#) ir [5.67](#) straipsnius nuosavybės teisė į paveldimą turtą įforminama paveldėjimo teisės liudijimu, kuris išduodamas suėjus trims mėnesiams nuo palikimo atsiradimo dienos. Šiose normose nenustatyta termino, kada vėliausiai gali būti kreipiamasi dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo, taip pat nenustatyta nuosavybės teisės pasibaigimo ar išnykimo dėl to, kad nuosavybės teisė per tam tikrą laiką neįforminta. Iš to išplaukia, kad per tris mėnesius faktiškai pradėjęs paveldimą turtą valdyti ir tuo pagrindu savininku tapęs įpėdinis gali bet kada po trijų mėnesių nuo palikimo atsiradimo dienos kreiptis į notarą dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo, o šis turi išduoti įpėdiniui liudijimą, jeigu nėra abejonių dėl faktinio palikimo priėmimo ir jeigu šio fakto niekas neginėja. Kitais atvejais notaras gali neturėti pagrindo įforminti palikimo priėmimą, nes jam kelia abejonių faktas arba yra ginčas dėl fakto. Abi situacijas turi išspręsti teismas. Jis gali nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą dėl palikimo priėmimo pagal [CPK 444 straipsnio](#) 2 dalies 8 punktą, jeigu yra sąlygos ypatingosios teisenos tvarka nagrinėti bylą ([CPK 445 straipsnis](#)) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 21 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-586/2007](#)). Kai paveldimas nekilnojamasis ar kitas registruotinas turtas, įpėdinis, priėmęs palikimą, faktiškai pradėdamas jį valdyti, negali visa apimtimi įgyvendinti paveldėto turto savininko teisių, kartu ir teisės disponuoti nuosavybės objektu. Paveldėjimo teisės liudijimo išdavimas tokiu atveju yra galimas tik tada, kai teismas nustato palikimo priėmimo, faktiškai pradėjus turtą valdyti, juridinę reikšmę turintį faktą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje [3K-3-285/2011](#)).
26. Jeigu faktinio palikimo priėmimo aplinkybės yra ieškinio, kuriuo prašoma panaikinti kitam asmeniui išduotą paveldėjimo teisės į tą palikimą liudijimą, reikalavimo pagrindas, tai jos turi būti ištirtos kaip šio ieškinio pagrindas. Tokia byla nagrinėjama dalyvaujant konkuruojantiems įpėdiniams, todėl išnagrinėtoje byloje įsiteisėjęs sprendimas abiem bylos dalyviams būtų privalomas ([CPK 18](#) straipsnis), turėtų *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) galią ir ginčas dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu naujai negalėtų būti nagrinėjamas, nes tai turėtų būti traktuojama kaip tapatus ieškinys ([CPK 279](#) straipsnio 4 dalis, [137](#) straipsnio 2 dalies 4 punktas) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 21 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-586/2007](#)).
27. Tam tikrais atvejais įpėdinė tiek pagal testamentą, tiek pagal įstatymą gali būti valstybė – turtas valstybei paveldėjimo teise pereina tokiais atvejais, kai yra paliktas valstybei testamentu arba palikėjas neturi įpėdinių nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą, arba nė vienas įpėdinis nepriėmė palikimo, arba iš visų įpėdinių atimta paveldėjimo teisė ([CK 5.62 straipsnio](#) 1 dalis). Paveldinti pagal įstatymą valstybė yra specifinis subjektas paveldėjimo teisiniuose santykiuose ir skiriasi nuo kitų įpėdinių pagal įstatymą. Jei kiti įpėdiniai neatlieka palikimui priimti teisiškai reikšmingų veiksmų ([CK 5.50 straipsnio](#) 2 dalis), jie nedalyvauja paveldėjimo teisiniuose santykiuose. Kai palikimas įstatymo pagrindu pereina valstybei, ji negali pasitraukti iš paveldėjimo teisių santykių nepriklausomai nuo to, ar valstybei atstovaujančios institucijos atliks ar ne palikimui priimti reikšmingus veiksmus. Valstybė privalo imtis veiksmų įforminti įstatymo pagrindu įvykusį palikimo perėjimą jai juridinį faktą, kad galėtų įtraukti paveldėtą turtą į savo apskaitą ir iš paveldėto turto vykdyti palikėjo kreditorių reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-18/2014](#)). Palikimo perėjimas pagal įstatymą valstybei nepriklauso nuo valstybės valios, o valstybės atliekamas palikimo priėmimas yra jau įvykusio palikimo perėjimo valstybei juridinio fakto įforminimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-206-378/2019](#), 17 punktas).
28. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, įtvirtindamas valstybės paveldėjimo pagal įstatymą galimybę, siekė išvengti palikėjo turto neapibrėžto statuso bei užtikrinti palikėjo kreditorių teisių ir teisėtų interesų apsaugą tais atvejais, jei mirus palikėjui nebūtų įpėdinių nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą, nė vienas įpėdinis nepriimtų palikimo arba iš visų įpėdinių būtų atimta paveldėjimo teisė ([CK 5.62 straipsnio](#) 1 dalies 2–4 punktai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-464-219/2018](#), 21 punktas).
29. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad paveldėjimo būdas, kai palikimas priimamas faktiškai pradėjus paveldimą turtą valdyti, sukuria tokius pat teisinius padarinius kaip ir priėmus palikimą kitu palikimo priėmimo būdu (padavus palikimo atsiradimo vietas notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo). Tačiau kai faktiniu paveldimo turto valdymu priėmęs palikimą įpėdinis ilgą laiką delsia kreiptis į notarą dėl nuosavybės teisę patvirtinančio dokumento (paveldėjimo teisės liudijimo) išdavimo ir nuosavybės teisių į paveldėtą registruotą turtą įregistravimo, pats įpėdinis negali savo nuožiūra iki galo įgyvendinti nuosavybės teisių, t. y. negali laisvai disponuoti paveldėtu registruotiniu turtu. Tai taip pat gali sukelti įvairių apsunkinimų kitų asmenų teisėms ir interesams (pvz., apsunkinamas išieškojimas iš paveldėto turto pagal palikėjo ir įpėdinio kreditorių reikalavimus; apsunkinamas tam tikrų civilinės atsakomybės taikymo klausimų sprendimas pagal [CK 6.266](#) ir [6.270](#) straipsnius), taip pat valstybės teisėms ar interesams (pvz., apsunkinamas paveldėto turto mokesčių administravimas). Minėta, kad įstatymų leidėjas, įtvirtindamas galimybę valstybei paveldėti turtą pagal įstatymą, siekė išvengti palikėjo turto neapibrėžto statuso bei užtikrinti palikėjo kreditorių teisių ir teisėtų interesų apsaugą tais atvejais, jei neatsiranda paveldėtojų ar niekas šio turto neprisima. Todėl laikytina, kad įpėdinis, priėmęs palikimą faktiniu valdymu, tačiau teisiskai neįforminęs palikimo priėmimo fakto, nesant akivaizdžiai išviešinto palikimo faktinio valdymo, prisiima riziką dėl valstybės atliktų veiksmų siekiant įforminti palikimo perėjimą valstybei.
30. [CPK 93 straipsnio](#) 1–3 dalių nuostatose įtvirtintos bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės užtikrina bylinėjimosi išlaidų paskirstymą šalims pagal išnagrinėtos bylos materialųjį teisinį rezultatą. [CPK 93 straipsnio](#) 1–3 dalyse nustatyta bendroji bylinėjimosi išlaidų paskirstymo proceso šalims taisyklė grindžiama principu „pralaimėjęs moka“, reikšianti, kad, paskirstant bylinėjimosi išlaidas, pralaimėjusi šalis yra įpareigojama atlyginti laimėjusios šalies išlaidas. Teismas, vadovaudamasis [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalimi, gali nukrypti nuo šio straipsnio 1–3 dalyse nustatytų bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtinta išimtis iš bendrosios taisyklės yra grindžiama priežasties teorija, kuria remiantis bylinėjimosi išlaidų atlyginimo naštos paskirstymui yra reikšmingas toks nesąžiningas šalių procesinis elgesys, kuris būtų bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastis.
31. Kasacinio teismo konstatuota, kad teismas, sprenddamas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ir nustatęs, jog konkrečiu atveju bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimas, atsižvelgiant į bylos baigtį, nereikštų sąžiningo bylinėjimosi išlaidų byloje paskirstymo, turėtų vadovautis [CPK 93](#) straipsnio 4 dalies nuostatomis, leidžiančiomis nukrypti nuo šio straipsnio 1–3 dalyse įtvirtintų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į šalių procesinį elgesį ir priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-93-701/2020, 90 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas ir ar bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastys yra tokios, kad gali lemti nukrypimą nuo bendrųjų išlaidų paskirstymo taisyklių, kiekvieną kartą individualiai pagal faktinę situaciją sprendžia byla nagrinėjantis teismas. Sprenddamas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių išimties, nustatytos [CPK 93](#) straipsnio 4 dalyje, teismas turi taikyti ir bendruosius teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus, nepažeisti teisingos šalių interesų pusiausvyros (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-226-248/2018](#), 100 punktas).

32. Atsižvelgdama į pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą ir jo aiškinimą, teisėjų kolegija formuluoja tokią teisės aiškinimo taisyklę: *kai turtą paveldi valstybė CK 5.62 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu, o vėliau įpėdinis, priėmęs palikimą pradėdamas jį faktiškai valdyti (CK 5.51 straipsnio 1 dalis), šiuo pagrindu kreipiasi į teismą dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu ir teismas pripažįsta palikimo perėjimo valstybei liudijimą negaliojančiu, tokioje civilinėje byloje įpėdinio patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos, išskyrus atvejus, kai nustatomi neteisėti valstybės institucijų veiksmai (neveikimas), nulėmę palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimą, arba valstybės įgaliotų institucijų netinkamas procesinis elgesys civilinėje byloje, kurioje ginčijamas palikimo perėjimas valstybei.*
33. Nagrinėjamoje byloje ieškovė kaip įpėdinė, priėmusi palikimą faktiniu valdymu, kreipėsi į teismą dėl: 1) dviejų juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo (kad O. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė J. R.; kad J. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė ieškovė) ir 2) palikimo perėjimo valstybei liudijimo, kuriuo O. R. turtas paveldėjimo teise perėjo valstybei pripažinimo negaliojančiu. Todėl tenkinęs visus ieškovės reikalavimus, apeliacinės instancijos teismas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą ieškovės naudai turėjo pagrįstą priteisti tik tuo atveju, jei būtų buvusi nustatyta bent viena iš 32 nutarties punkte nurodytų aplinkybių.
34. Byloje nėra nustatytas valstybės įgaliotos institucijos – atsakovės VĮ Turto bankas netinkamas procesinis elgesys. Tai, kad atsakovė nesutiko su ieškiniu ir teismo posėdžio metu prašė ieškinį atmesti, taip pat nesutiko su ieškovės pateiktu apeliaciniu skundu, savaime neleidžia daryti išvados, kad atsakovė piktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis, nepagrįstai vilkino procesą byloje.
35. Valstybės įgaliotos institucijos veiksmų (neveikimo), nulėmusių palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimą, teisėtumas vertintinas pirmiausia pagal jų atitiktį Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 nustatytose Taisyklėse reglamentuoti tvarkai. Minėtų Taisyklių 3.4 punkte nustatyta, kad valstybės paveldėtas turtas apskaitomas pagal notaro išduotą paveldėjimo teisės liudijimą. Valstybei turtas perduodamas tokia tvarka: asmuo, turintis valstybei perduotiną turtą, privalo per 10 darbo dienų nuo sužinojimo apie tą turtą momento raštu ar kitomis teisėtomis priemonėmis ir būdais pranešti apie jį centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojui, kai valstybei perduotinas turtas yra kitas nekilnojamasis turtas, administruojamas Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo nustatyta tvarka, įskaitant nekilnojamąjį turtą su jam priskirtais žemės sklypais, ir (ar) akcijos (toliau – centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo administruojamas turtas).
36. Kai turtas valstybės nuosavybėn gali pereiti paveldėjimo teise, apie numatomą palikimo perėjimą valstybei kompetentingos valstybės (savivaldybės) institucijos atstovai (pareigūnai) privalo informuoti atitinkamą mokesčių inspekciją (pagal turto buvimo vietą), jeigu paveldimas kilnojamas turtas, taip pat vertybiniai popieriai (išskyrus akcijas), Nacionalinės žemės tarnybos teritorinį padalinį (pagal turto buvimo vietą), jeigu paveldimas žemės sklypas (jo dalis), ant kurio nėra statinių ar kitų nekilnojamojo turto objektų, kuriems šis sklypas būtų priskirtas, arba centralizuotai valdomo valstybės turto valdytoją, jeigu paveldimas centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo administruojamas turtas. Jeigu valstybė paveldi centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo administruojamą turtą arba žemės sklypą (jo dalį), ant kurio nėra statinių ar kitų nekilnojamojo turto objektų, kuriems šis sklypas būtų priskirtas, atitinkamai centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas ar Nacionalinės žemės tarnybos teritorinis padalinys įgyja ir privalo vykdyti visas CK nustatytas su palikimo priėmimu susijusias pareigas (Taisyklių 43 punktas). Centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo darbuotojai (pareigūnai), gavę paveldėjimo teisės liudijimą, turi nuvykti į turto buvimo vietą, jį patikrinti ir surašyti turto perėmimo dokumentą (Taisyklių 48 punktas).
37. Aptartas teisinis reguliavimas sudaro pagrindą konstatuoti, kad už valstybės nuosavybėn galinčio pereiti turto nustatymą ir informacijos apie šį turtą pateikimą atitinkamai mokesčių inspekcijai, Nacionalinės žemės tarnybos teritoriniam padalinii ir (ar) centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojui (VĮ Turto bankui) yra atsakingos kompetentingos valstybės (savivaldybės) institucijos atstovai (pareigūnai). Tuo atveju, kai atitinkamos valstybės (savivaldybės) institucijos atstovai (pareigūnai) informuoja centralizuotai valdomo valstybės turto valdytoją (VĮ Turto banką) apie valstybės paveldėjimo teisę į tam tikro asmens nekilnojamąjį turtą (žemės sklypą ir gyvenamąjį namą), centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas kreipiasi į notarą dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimo. Gavęs paveldėjimo teisės liudijimą, centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas vyksta į turto buvimo vietą, jį patikrina ir surašo turto perėmimo dokumentą, įregistruoja šį turtą Registrų centre.
38. Taigi, nagrinėjamoje byloje sprendžiant dėl priežasčių, nulėmusių palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimą, be kita ko, svarbu nustatyti: 1) ar atsakovė VĮ Turto bankas pagrįstai inicijavo palikimo perėjimo valstybei procedūrą – ar buvo gautas atitinkamas valstybės (savivaldybės) institucijos atstovo (pareigūno) pranešimas apie tokį turtą; 2) ar atsakovei VĮ Turto bankui buvo (ar galėjo būti) žinoma apie tai, kad palikimą faktiniu valdymu yra priėmusi ieškovė.
39. Nagrinėjamo atveju atsakovės atstovas 2019 m. gruodžio 11 d. pirmosios instancijos teismo posėdyje paaiškino, kad 2016 m. rugpjūčio 31 d. atsakovei persiustas Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Židikų seniūnijos raštas, kuriame nurodyta, kad neatsirado J. R. turto paveldėtojai (skundžiamos nutarties 38 punktas). Nors paties rašto byloje nėra, byloje dalyvaujantys asmenys šios aplinkybės neginčijo.
40. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad valstybei atstovaujančiai VĮ Turto bankui buvo žinoma aplinkybė, kad O. R. palikimą priėmė jos brolis J. R., tačiau ji kreipėsi į Mažeikių notarų biurą dėl O. R. palikimo perėjimo valstybei. Tokią išvadą apeliacinės instancijos teismas padarė remdamasis: 1) 1999 m. balandžio 22 d. Mažeikių rajono Židikų seniūno pažyma, kurioje nurodyta, kad J. R. priėmė savo sesers O. R. palikimą; 2) 2019 m. birželio 25 d. Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Židikų seniūnijos raštu, kuriame nurodoma, kad I. K. ne kartą seniūnijos buvo raginama tvarkyti paveldėjimo dokumentus.
41. Teisėjų kolegija pirmiau nurodytą apeliacinės instancijos teismo išvadą pripažįsta teisiškai nepagrįsta. Pirmą, nėra vienas iš nurodytų Židikų seniūnijos raštų nebuvo adresuotas atsakovei (1999 m. balandžio 22 d. Židikų seniūno pažyma adresuota Mažeikių notarų biurui, o 2019 m. birželio 25 d. Židikų seniūnijos raštas adresuotas ieškovės atstovei advokatei V. P.). Antra, nenustatyta, kad atsakovei VĮ Turto bankui palikimo priėmimo procedūros metu buvo žinoma bent viena iš šiųose raštuose nurodytų aplinkybių (2019 m. birželio 25 d. raštas atsirado po to, kai 2017 m. liepos 4 d. atsakovei buvo išduotas palikimo perėjimo valstybei liudijimas dėl palikimo). Taigi, pirmiau nurodytos apeliacinės instancijos teismo nustatytos aplinkybės nepatvirtina akivaizdžiai išviešinto palikimo faktinio valdymo, t. y. nepatvirtina, jog valstybei atstovaujančiai VĮ Turto bankui buvo žinoma, kad J. R. faktiniu valdymu yra priėmęs savo sesers O. R. palikimą. Toks juridinę reikšmę turintis faktas nustatytas tik apeliacinės instancijos teisme, ištyrus ir įvertinus visus byloje esančius įrodymus.
42. Teisėjų kolegijos vertinimu, ginčo nagrinėjimą teisme iš esmės lėmė tai, kad apie ieškovės priimtą faktiniu valdymu J. R. palikimą ilgą laiką nebuvo žinoma dėl jos pačios pasyvumo. Ieškovė ne kartą buvo raginama seniūnijos darbuotojų tvarkyti paveldėjimo dokumentus, tačiau nuo 2013 m. sausio 24 d., kada mirė turto palikėjas, ji nesiėmė veiksmų savo teisėms į palikimą įforminti. Būtent ieškovės delsimas ilgą laiką atlikti palikimo įforminimo veiksmus lėmė tai, kad Židikų seniūnija 2016 m. rugpjūčio 31 d. raštu informavo VĮ Turto banką, jog neatsirado J. R. turto paveldėtojų. Tai, remiantis nutarties 35–36 punktuose nurodytomis Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintų Taisyklių nuostatomis, sukūrė VĮ Turto bankui pagrindą inicijuoti palikimo perėjimą valstybei. Valstybei atstovaujančios institucijos veiksmai iš esmės atitiko nustatytą teisinį reglamentavimą, o ieškovė, priėmusi palikimą faktiniu valdymu, tačiau neįforminusi palikimo priėmimo fakto, nesant akivaizdžiai išviešinto palikimo faktinio valdymo fakto, turi prisiimti riziką dėl valstybės atliktų veiksmų siekiant įforminti palikimo

perėjimą valstybei (žr. nutarties 29 punktą).

43. Kartu pažymėtina, kad tai, jog atsakovė inicijavo palikimo perėjimo valstybei liudijimo ne dėl J. R., o dėl O. R. palikimo išdavimą, sukūrė ieškovei poreikį nagrinėjamoje byloje papildomai reikšti reikalavimą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto, kad O. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė J. R., nustatymo, t. y. ieškovė turėjo įrodinėti O. R. palikimą sudariusio turto paveldėjimo grandinės (O. R. – J. R. – ieškovė) pirmąjį elementą (O. R. – J. R.). Tuo atveju, jei atsakovė būtų kreipusis į notarą ne dėl O. R., o dėl J. R. palikimo perėjimo valstybei ir tuo pagrindu būtų buvęs išduotas J. R. palikimo perėjimo valstybei liudijimas (byloje nenustatyta, kodėl atsakovė į Mažeikių notarų biurą kreipėsi būtent dėl O. R. palikimo perėjimo valstybei, jei, jos atstovo teigimu, 2016 m. rugpjūčio 31 d. atsakovei persiųstame Židikų seniūnijos rašte nurodyta, kad neatsirado J. R. turto paveldėtojų), ieškovei nagrinėjamoje byloje nebūtų tekę įrodinėti fakto, kad O. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė J. R., t. y. byloje būtų sprendžiama tik dėl to, ar J. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė ieškovė. Tai reiškia, kad dėl atsakovės veiksmų (kreipimosi į notarą ne dėl J. R., o dėl O. R. palikimo perėjimo valstybei) ieškovė patyrė bylinėjimosi išlaidų ta apimtį, kuria ji turėjo reikšti vieną papildomą reikalavimą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo (kad O. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė J. R.). Kitą nagrinėjamoje byloje patirtų išlaidų dalį (dėl reikalavimo pripažinti, kad ji faktiškai priėmė J. R. palikimą, ir reikalavimo pripažinti negaliojančiu palikimo perėjimo valstybei liudijimą) ieškovė būtų patyrusi ir tuo atveju, jei atsakovė į notarą būtų kreipusis ne dėl O. R., o dėl J. R. palikimo perėjimo valstybei.
44. Apibendrinama šios nutarties 39–43 punktuose nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą spręsti dėl valstybės institucijų veiksmų neteisėtumo tik ta apimtį, kuria atsakovė, jos atstovo teigimu, 2016 m. rugpjūčio 31 d. gavusi Židikų seniūnijos raštą, patvirtinantį, kad neatsirado J. R. turto paveldėtojų, inicijavo ne J. R., o O. R. palikimo perėjimo valstybei procedūrą. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas turėjo pagrindą atlyginti ieškovės patirtas bylinėjimosi išlaidas tik už pareikštą reikalavimą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad O. R. palikimą faktiniu valdymu priėmė J. R. Nenustačius kitų atsakovės neteisėtų veiksmų, nulėmusių ginčijamo palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimą, ir (arba) atsakovės netinkamo procesinio elgesio nagrinėjamoje byloje, ieškovei neatlygintinos patirtos bylinėjimosi išlaidos reikšiant reikalavimą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad ji faktiškai priėmė J. R. palikimą, ir reikalavimą pripažinti negaliojančiu palikimo perėjimo valstybei liudijimą.
45. Atsižvelgiant į tai, kad reikalavimas nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad ieškovė faktiškai priėmė J. R. palikimą, ir reikalavimas pripažinti negaliojančiu palikimo perėjimo valstybei liudijimą yra tiesiogiai susiję (žr. nutarties 26 punkte nurodytą kasacinio teismo praktiką), iš atsakovės priteistina atlyginti ne 1/3, o 1/2 dalį atstovavimo išlaidų. Taigi ieškovės naudai iš atsakovės priteistina 38 Eur žyminio mokesčio už ieškinio reikalavimą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad J. R. priėmė faktiniu valdymu O. R. palikimą, pirmosios instancijos teisme ([CPK 80 straipsnio](#) 1 dalies 8 punktas, 7 dalis), 38 Eur už žyminį mokestį paduodant apeliacinį skundą ([CPK 80 straipsnio](#) 4 dalis) bei 675 Eur (1350 : 2) atstovavimo išlaidų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose. Iš viso iš atsakovės ieškovės naudai priteistina 751 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
46. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, paskirstydamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, netinkamai įvertino bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastis nagrinėjamoje byloje, todėl netinkamai taikė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies nuostatą. Padarytas proceso teisės normų pažeidimas sudaro pagrindą pakeisti apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, iš atsakovės ieškovės naudai priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą sumažinti ir jai priteisti 751 Eur šių išlaidų atlyginimo ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 2 punktas).
47. Dėl kitų atsakovės kasacinio skundo argumentų teisėjų kolegija nepasisako, nes jie nesudaro [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyto pagrindo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

48. Iš dalies tenkinus kasacinį skundą, šalių kasaciniame teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos skirstytinos pagal proporciją, kad kasacinis skundas tenkintas 56 proc.
49. Ieškovė pateikė duomenis, kad kasaciniame teisme patyrė 600 Eur atstovavimo išlaidų. Atsižvelgiant į atmesto kasacinio skundo dalį, jos naudai iš atsakovės priteistina 264 Eur šių išlaidų atlyginimo.
50. Atsakovė nepateikė duomenų apie savo patirtas kasaciniame teisme bylinėjimosi išlaidas, todėl šių atlyginimas jai nepriteistinas.
51. Kasaciniame teisme patirta 6,96 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 14 d. pažyma). Atsižvelgiant į teisinį rezultatą byloje, į valstybės biudžetą turėtų būti priteisiama iš ieškovės 3,90 Eur, iš atsakovės – 3,07 Eur šių išlaidų atlyginimo ([CPK 79 straipsnis](#), 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92, 96 straipsniai). Kadangi ši suma mažesnė už Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“ (aktuali Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2020 m. sausio 13 d. įsakymo Nr. 1R-19/1K-2 redakcija) nustatytą minimalią valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą, kuri yra 5 Eur, tai šių išlaidų atlyginimas valstybei iš šalių nepriteistinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria :

Pakeisti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. balandžio 29 d. sprendimo dalį, kuria iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos valstybės įmonės Turto banko (j. a. k. 112021042), ieškovei I. K. (a. k. (duomenys neskelbtini) priteista 1696 (vienas tūkstantis šeši šimtai devyniasdešimt šeši) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, ir iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos valstybės įmonės Turto banko (j. a. k. 112021042), ieškovės I. K. (a. k. (duomenys neskelbtini) naudai priteistą sumą sumažinti iki 751 (septynių šimtų penkiasdešimt vieno) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti ieškovės I. K. (a. k. (duomenys neskelbtini) naudai iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos valstybės įmonės Turto

banko (j. a. k. 112021042), 264 (du šimtus šešiasdešimt keturis) Eur kasaciniame teisme patirtų atstovavimo išlaidų atlyginimo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Andžej Maciejewski

Sigita Rudėnaitė

Gediminas Sagatys